

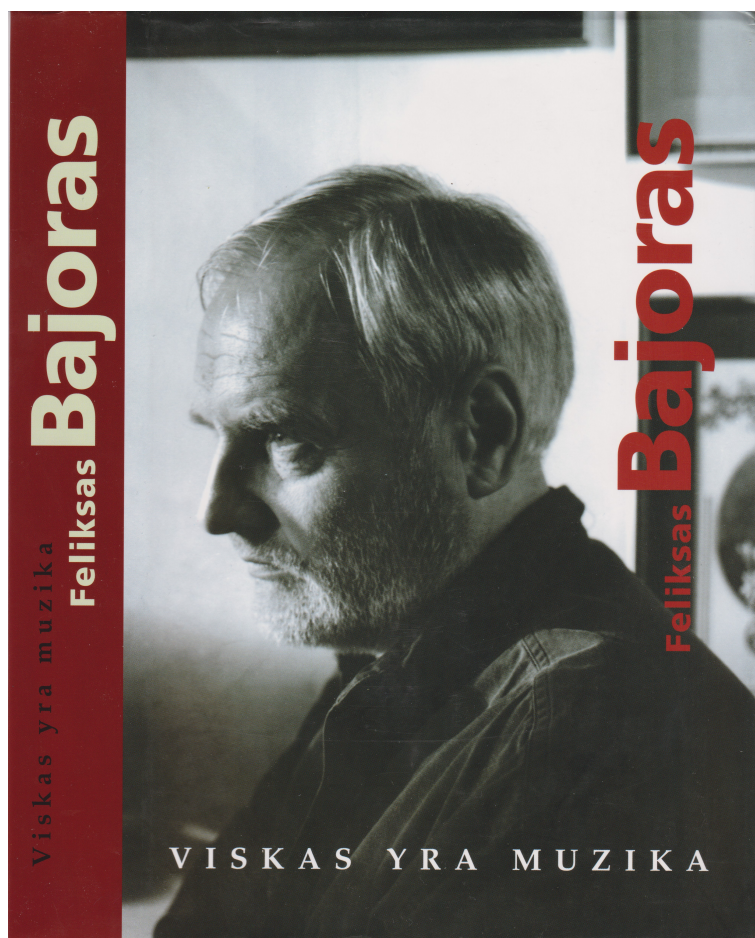

Feliksas Bajoras: „Atgimimas prasideda nuo kultūros“

Daiva TAMOŠAITYTĖ

Pokalbis su kompozitoriumi Feliksu Bajoru

2019 metų spalio 7 d. žymus lietuvių kompozitorius, Nacionalinės literatūros ir meno premijos laureatas (2001 m.) Feliksas Bajoras šventė 85 metų sukaktį. Šia proga spalio 24 d. ir lapkričio 11 d. buvo surengti du autoriniai koncertai (chorinės muzikos retrospektyva ir kūriniai styginiam orkestrui), spalio 30 d. buvo parengta speciali „Muzikinio pastišo“ laida, kurioje jis kalbėjo apie vaikystę Kaune, studijų laikus mokantis smuiko (pas Aleksandrą Livontą) ir kompozicijos (pas Julijų Juzeliūną) Valstybinėje konservatorijoje, meilę estradai ir teatrui, galimybę rinktis aktoriaus profesiją. Iš Amerikos laikotarpio kompozitorius išskyrė Vytauto Bacevičiaus kūrybos parvežimą į Lietuvą ir faktinį išgelbėjimą, vėliau bendradarbiavimą su režisieriumi Jonu Vaitkumi rengiant aktoriaus programas, prisiminė svarbesnius gyvenimo momentus. Kadangi F. Bajoras tvirtai įaugintas į XX a. lietuvių kompozicijos mokyklos olimpą, apie jį ir jo kūrybą parašyta daug recenzijų ir straipsnių, sudaryta knyga „Viskas yra muzika“, šiame pokalbyje išsikeliau tikslą pristatyti jį kaip itin šviesią, integralią asmenybę, kokią pažįstu, kaip savotišką sąžinės balsą, nebijantį ir mokantį įvardyti svarbiausias kultūros problemas, matyti muzikos, poezijos ir viso meno santykį su kitomis visuomenės sritimis – kritika, politika, ugdymu ir pedagogika, žmogaus tikslu gyvenime.

Knygos „Viskas yra muzika“ viršelis

Jūsų gyvenimo kelias iškilus ir turtingas, daug nuveikta, pasiekta. Bet, žinant Jūsų neramią sielą ir neblėstantį polėkį, atrodo, kad nesiliaujate kovoti, ieškoti naujų sprendimų. Kas Jūsų dėmesio centre pastaruoju metu?

Kai gyvenau Amerikoje, parašiau autobiografiją, kuri buvo įdėta į Gražinos Daunoravičienės sudarytą knygą, išleistą Lietuvoje 2002 metais. Rašiau ne specialiai tai knygai, o Drobos Krzystztofo prašymu. Mano gyvenimas keitėsi kelis kartus, jis susideda iš keturių ar penkių dalių, o dabar dar prisidėjo viena dalis, iš „nepriklausomybės“ laikotarpio (visada sakau tai kabutėse), kada visur visiškai pasikeitė gyvenimas – pažiūra į meną, kartu ir į mane, ir privertė užsidaryt. Tą terminą „gyvenu emigracijoje“ turbūt Arūnas Žebriūnas yra viešai pasakęs, bet tai mano terminas, pasakytas privačiame pokalbyje ir vėliau paplitęs. Faktiškai bėgau nuo emigracijos, o atsidūriau emigracijoje. Todėl, kad dabar viskas yra išderinta. Aišku, kiekvienas rūpinasi savo reikalais ir gali pasiteisinti, tačiau į valdžią atėjo žmonės, kurie visiškai nesupranta meno ir kultūros vertės. Man labai keista, kad jos nesuprato net konservatoriai, kada buvo valdžioje, o jų vadas yra žinomas muzikas ir kultūrininkas, kovojantis už M. K. Čiurlionį, nuėjęs į politiką. Žinoma, iš

pradžių reikėjo kovoti už valstybės pripažinimą, tai buvo būtina, bet iš karto reikėjo pereiti prie svarbiausių kultūros reikalų. Nes kai kalbama, kad Lietuva išnyks, tai kalbama ne apie ekonomiką, kuri smuks, ar apie tai, kad žmonių neliks. Tai atsitiks dėl to, kad kultūros neliks. Dėl tokios padėties negalima kaltinti, pavyzdžiui, Kompozitorių sąjungos (KS), kuri visiškai pasikeitusi ir neaišku, ką daro, neturi strategijos (apie ją galima daug šnekėti), nežino, kokie jos tikslai, faktiškai nevykdo tų uždavinių, kurie yra jos įstatuose. Tie įstatai išlikę nuo tarybinių laikų, bet ji nevykdo nė gerųjų punktų. O tais laikais buvo ir gerų dalykų, buvo žmonės, kurie kovojo už kultūrą ir mūsų išlikimą. Dabar tų žmonių nebeliko, ir ne dėl to, kad kartos keičiasi. Apie tai irgi galima daug kalbėti, imti atskirus punktus ir juos išplėsti.

Kolumbijos universiteto (anglų kalbos) studentas. Niujorke 1986 m.

Florida 1979 m.

Niujorke ant liūto su sūnumi Romu 1987 m.

Gal imkime juos ir išplėskime. Jūsų aktyvus pilietiškumas visada daro įspūdį, tad gal atkreiptumėte dėmesį į pagrindines problemas?

Kaip menininkas stengiuosi nesikartot. Jau tiek esu visko prisakęs, parašęs daugelyje straipsnių, paskui užsidariau, o dabar vėl tektų grįžti į pasaulį. Niekas nepasikeitė, o su kuo nepasikalbi, su kompozitoriais, visi sako tą patį – viskas blogėja. Turbūt reikia didžiulio sukrėtimo pasaulyje, kad kas nors keistųsi. Visada būna pakilimai ir nusileidimai. Mane gyvenimas privertė viską daryti kitaip, štai ir kompaktinę plokštelę išleidau už savo pinigų. Kada anksčiau darydavau įrašus, visada paprašydavau originalo, juos saugojau ir dėjau. Taip išlaikiau gal 1982 metais darytus Raimundo Katiliaus įgrotus smuiko sonatos įrašus, kurie yra tokie geri, kad beliko tik perkelti. Tada buvo talentingų žmonių, kurie kūrė aukštą kokybę su tarybine technika... Nekalbu apie tai, kad viską pats turiu daryti. Pastebėjau, kad gauni premiją ir tampi nereikalingas. Ir ne tik dėl mano amžiaus, bet ir jaunesni kompozitoriai jaučiasi nebereikalingi. Kompozitorių sąjunga skelbia, kur kas vyksta, bet tai gali bet kuris informacijos biuras. Tai vienintelis matomas darbas. Privatizuoti ne tik pastatai, bet ir festivaliai, kuriuos rengia vadovai. Užsienyje yra paramos fondai, kurie rūpinasi muzika pagal savo supratimą. Tačiau demokratijos sąlygomis ne visada parodomi ir premijuojami geriausieji. Kodėl? Nes nėra tiek turtingų žmonių, kurie nuoširdžiai norėtų finansuoti kultūrą, jų dar neatsirado. O nesąžiningųjų iš KS suprivatinti festivaliai apeina daugumą. Pats buvau KS taryboje ir žinau, kad viskas sprendžiama už sąjungos ribų pagal privačius interesus. Tokiu būdu daugeliui parodyti savo kūrybą sąlygų nėra. Pasak mano kolegos, buvusio meno įstaigos vadovo, tai ne nuo mūsų priklauso. Tenka rašyti sau. Aš vis tiek noriu ir stengiuosi tobulėti, nestovėti vietoj. Bet tu negali tobulėti, kada negirdi savo muzikos. Iš kitos pusės, dabar girdėjimas palengvėjęs, nes gali kompiuteriu pasiklaustyti, ką užrašai, nereikia ranka perrašinėti partijų. Anais laikais popierius buvo blogas, tekdavo trinti, nebūdavo galima iškaityti nieko. Taigi tas kompiuterizuotas procesas palengvėjęs, bet kyla klausimas, kam tu rašai? Nėra vienijančios įstaigos Lietuvoje, kuri kovotų už meną. Kultūros ministerija duoda šiek tiek pinigų, bet niekam nesvarbu, kaip tie pinigai panaudoti. Norint turėti savo kultūrą, svarbi kokybė, o ne darbų kiekis. Reikia atrasti naujus kelius. Turėti savitą kelią, kad ta kultūra skirtųsi iš kitų, būtų originali. Tada ji bus mūsų kultūra. Tam reikia ugdyti

talentingus žmones, kurie galėtų šią idėją vystyti. Reikia juos skatinti, jiems tai aiškinti ir iš jų to reikalauti. Negalima duoti pinigų ir leisti daryti, ką nori. Anksčiau Kultūros ministerija turėjo nerašytą įstatymą: kiekvienas atlikėjas savo programoje privalėjo turėti nacionalinės lietuvių muzikos darbus, kitaip negalėjo nei koncertuoti Lietuvoje, nei gastroluoti užsienyje. Dėl to kiekvienas atlikėjas stengdavosi jų turėti, ir kuo geresnių. Dabar atlikėjams to nereikia, jie turi kažkaip pragyventi, kombinuoja programoms lėšas, eina palengvintu keliu, ir nebegalima jų prisiprašyti atlikti kūrinius, kurie yra sudėtingi. Atlikėjai nebegali įdėti daug darbo, nes turi kažkaip verstis.

Apie 1991 m. A. Kunčiaus nuotr.

Per didelis kultūros ir gyvenimo liberalizavimas lėmė tai, kad pasidarė per daug savarankiškumo ir nebėra kokybės centro, o dar griežčiau pasakius, nebeliko nacionalinio prioriteto. Nėra tinkamos kultūros politikos, apie kurią šnekama jau

30 metų, ir ji palikta savieigai. Vadinasi, nuo atskiros asmens sąmoningumo laipsnio ir suinteresuotumo priklausoma, kaip jis tai supranta. Kiek žmonių supranta, kad būtina sudėlioti nacionalinius prioritetus ir užtikrinti jų vykdymo stebėseną, profesionalų įvertinimą? Supratimas iš esmės yra, Seimo ir ministerijų lygiu šiuo metu kuriama Nacionalinė strategija, kuriai galima teikti pasiūlymus.

Gera būtų, kad kūrėjai ir šiuo atveju neliktų už durų.

Pripažinta, jog esate išplėtojęs savo kompozicinį metodą (savitą polifoniškumą), derinate etniškumą ir modernumą, todėl mano pirmasis klausimas būtų apie tai, kokie biografiniai momentai suformavo, viena vertus, meilę ir dėmesį lietuviškajam tautiniam paveldui ir jo tęstinumui kūrybos formomis, ir, antra vertus, tą stebinantį dvasios atvirumą, veržimąsi į laisvę, naujų dalykų, prasmių vis dar intensyvią ieškojimą ir perteikimą?

Apie liaudies kūrybos paveldo panaudojimą nebegalvoju, tai jau seniai praeityje. Man labai juokinga, kada muzikologai kalba apie liaudies citatų panaudojimą. Žvelgdamas į pradžią ir dabar, kada kultūros ministerijos fondas davė pinigų senoms natoms perrašyti, kompiuterizuoti, nori nenori turiu viską peržiūrėti. Ir dabar naudoju tas pačias susiklosčiusias kūrybos priemones. Kad turėtum savo muzikos kelią, turi būti trys elementai: melodija, ritmas ir harmonija. Jie turi būti nepanašūs į nieką. Ir aš pradėjau tai daryti. Jei kas norės, galės įsigilinti į teoriją, bet nežinau, ar kas pastebėjo, kad mano harmonija išplaukia iš sutartinių. Visur yra paprasta didžioji sekunda. Jeigu ją naudosi, nebūsi panašus nei į klasikus, nei į modernistus, kurie žiūri tik aštrių dalykų. Ji yra ne tik tokatoje, bet ir visuose kūriniuose, tik jos negalima pastebėti, reikia panagrinėti. Užtat sekunda suteikia kitokį skambėjimą. Su melodija daug ko nepadarysi, nes žmonės turi ją suprast ir pajaut. Tiesa, labai stengiausi išmušt kvadratiškumą iš melodijos. Išmušti tą amžiną „keturi ir keturi“ iš vieno balso, paskui kito, tada jie nesutampa, ir išeina polifonija. Taip yra ir smuiko sonatoje, kuri turi sudėtingą dinamiką ir ritmiką, nes fortepijono ir smuiko partijos nesutampa dėl polimetrijos. Raimundas Katilius ir Larisa Lobkova ją atlieka fantastiškai. O liaudies melodiją vis tiek reikia vystyti nekvariškumo principu. Polifonija taip ir atsirado: kiekvienas atlikėjas yra asmenybė, kaip džiazas, veda savo liniją. Taip galima prigalvoti daug naujų dalykų.

Anksčiau viską sprendavo ne valdžia ar koks nors pirmininkas. Susirinkę kompozitoriai labai atvirai pasakydavo savo nuomonę apie kūrinius, kritikuodavo ir nieko nebijojo. Turėjai progą išgirsti ir suprast, ko nereikia daryti pačiam.

Galėdavai nesutikt su nuomone, bet jau pasisaugodavai, nes matei – paprasti žmonės kažko nesupranta, o tai reiškia, kad parašei gerai... Atėjus nepriklausomybei ir gavęs premiją parašiau geriausius darbus. Bet nėra recenzijų, kritikos visai nebėra. O be kritikos niekas negali vystytis. Kritiką įsivaizduoju ne kaip įvykio aprašymą, o gilią analizę. Jos pagrindas turi būti trys aspektai: kokią reikšmę kūrinys turi kompozitoriaus kelyje, kokią – mūsų kultūrai ir kokią vietą užima pasaulyje. Tai – tikra kritika. Tokių analizių nėra. Esu muzikos kritikai paskyręs dvejus savo gyvenimo metus. Eidavau į visus koncertus, „Gaidos“ festivalį, rašiau recenzijas. „Literatūrai ir menui“, tuometiniam vyr. redaktoriui Kornelijui Plateliui mano tekstai patiko, o kitiems – ne, net KS internetinis leidinėlis mano tekstų nedėjo. O kritika atliktų selekciją, ko mums reikia. Talentingų žmonių yra, bet svarbiausia sukurti savo stilių. Pavykęs kūrinys neturi būti vienkartinis dalykas. Sukurti atpažinimo ženklus, kuriuos atpažintų kitos kultūros ir kitos šalys, kad tai yra lietuvių papročiai. Kaip, sako, yra vokiška, prancūziška ar rusiška muzika, taip turi būti ir lietuviška. Tai bus mūsų kultūra. Bet tokio strateginio tikslo niekas, nei KS, neturi. Dėl to yra nuosmukis. Sakoma, rašyk ir ateity tavo darbai bus reikšmingi arba žinomi, jų ir dabar galima pasiklausyt kompiuteriu. Ir tik per jubiliejus išdrįsti prašyti, kad tavo darbai būtų atlikti.

Ką reiškia rašyti į stalčių ir guostis apie ateitį? Kokios rūšies tatai yra cenzūra? Kultūra nesustoja, auga naujos kartos, kurios turi būti ugdomos ir tęsti pradėta, kurti nauja. Šis procesas yra nenutrūkstantis. Jeigu susidaro tokie tušti periodai, praradimai yra negrįžtami.

Niekam tai neapsimoka, net nacionalinei filharmonijai. Kolektyvų daug, ir jiems, ypač kameriniams, reikia mokėti. Be to, reikia įdėti daug darbo, rasti laiko. Bet viską galima labai greitai sutvarkyti. Gražiai talkindavo dirigentai Gintaras Rinkevičius, Robertas Šervenikas, kuris puikiai parengė Penktąją simfoniją. Andai mano operos „Dievo avinėlis“ (1982 m.) partijas atlikėjai greitai išmoko, pinigų neėmė, solistai Vladimiras Prudnikovas, Regina Maciūtė puikiai išdainavo sudėtingas partijas. Bet ją sužlugdė tarybiniai ideologai. O neseniai buvau Martyno Mažvydo bibliotekoje surengtoje diskusijoje „Nebijau šiuolaikinės operos“, kurioje žadėti atstovai iš operos teatro nedalyvavo, ir netrukus išsijungus mikrofonui nieko nebuvo girdėti, rengėjai diskutavo tarpusavy. Apie mano operą buvo vėl kalbama netiesa. Supratau, kad bijoma poveikio visuomenei.

PERSKELTI NAMAI

Bene trečią kartą į Teatrą – Praeities Prisikėlimo erdvę - atėjo pati skaudžiausia mūsų gyvosios Istorijos tema: gaivališko ginkluoto pasipriešinimo okupacijai Lietuvos miškuose reginys. Pirmąjį kartą, bylojant dar tik pusę lūpų – 1978-aisiais, Kauno dramos teatre – Sauliaus Šaltenio „Duokiškio balades“ pastatė Eimuntas Nekrošius. (Dar kartą ši pjesė buvo atnaujinta Algirdo Latėno Jaunimo teatre „Duokiškio“ pavadinimu).

Antrą sykį – šį, mūsų tautinį ir valstybinį orumą išsaugojusi kova – jau atviriau, tragiškiau atidengta Vytauto Balsio - „Penki Stulpai turgaus aikštėje“ (Algirdo Landsbergio pjesė, 1989-aisiais Kauno dramos teatre). Ir pagaliau dabar – ištverusi ilgai, beveik dešimtį metų trukusią kovą Kultūros miškuose..., įgavus naują – Muzikos pavidalą, ši tema vėl pateka - „tamsiam, slogiam vidurnakty – nežuvus“, rašytojo Rimanto Šavelio pakelta, kompozitoriaus Felikso Bajoro pakylėta, režisieriaus Jono Vaitkaus apibrėžta, dail. Jono Arčikausko įforminta...

Okupacijos pleistas, įkirsdintas į svarbiausiąją – žmonių santykių šerdį – skelia Lietuvos sodiečius į partizanus-Miško brolius, siekiančius išsaugoti Gimtinės gyvenimą, ir vadinamuosius „liaudies gynėjus“ - pasišovusius įtvirtinti naująją, kitokio „teisingumo viltį“ nešančią valdžią – su jos į „savus“ ir naikintinus priešus suskirstančiu nuosprendžiu.

Rūpestingi rašytojo Rimanto Šavelio pirštai atsargiai atžarsto tuos slėpinius, kurie atsiveria perskeltose širdyse – nusiaubtų namų, kapų, šeimų ir likimų akivaizdoje. O gydantieji kompozitoriaus F.Bajoro muzikos garsai – šį gilų Tėvynės sielos plyšulį skatina užsitraukti, iš lėto, švelniai pradėti plakti mūsų praeities širdį! Ir menkystė tokios „VILTIES“ - nusiaubiančios paprasto žmogaus gyvenimą...

Juozas Valiušaitis
Teatro literatūros skyriaus vadovas
(1990-1991)

Vilnius

Feliksas Bajoras
Opera DIEVO AVINĖLIS
Dramos Teatre 1991

LIETUVOS VALSTYBĖS VILNIAUS DRAMOS TEATRAS

FELIKSAS BAJORAS

Kompozitorius

Režisierius

Jonas Vaitkus

Dailininkas

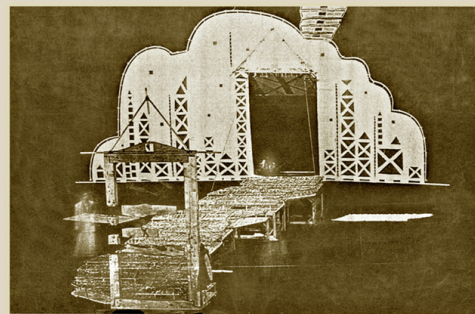
Jonas

Arčikauskas

FELIKSAS BAJORAS Michailo Raikovskio foto, 2004

DIEVO AVINĖLIS

Jono Arčikausko scenografija spektaklyje „Dievo avinėlis“.

Juozas Valiušaitis fotografija

RIMANTO ŠAVELIO LIBRETAS

1991

Feliksas Bajoras, DIEVO AVINĖLIS, 1991 m. DVD viršelis

Kalbame apie Jūsų operą sovietmečio režimui nepalankia tema apie laisvės kovotojus, kuri taip ir nebuvo pastatyta. Net nūdien mėginama prisidengti tuo, kad, esą, ji buvo pastatyta dramos teatre?

Spektaklyje buvo tik panaudota mano muzikos. Bet į diskusiją atėjau dėl to, kad, mano supratimu, šiuolaikinė opera turi kalbėti apie tai, kas aktualu nūdienos žmogui, kas yra iš jo gyvenimo. Atsisakiau rašyti apie senovės kunigaikščius. Pavyzdžiui, Verdi opera suvaidino didelį vaidmenį italams siekiant nepriklausomybės. Wagneris kėlė vokiečių tautos dvasią ir savigarbą. O apie ką mūsų šiuolaikinė opera? Apie nieką. Kai 1982 metais buvo mano operos svarstymas, jie bijojo ne muzikos, o poveikio visuomenei. Bet po šešerių metų vis tiek įvyko Sąjūdis. Nebūčiau pagalvojęs, kad po 30 metų ji dar nebus pastatyta vadinamaisiais nepriklausomybės laikais. Vis dar bijoma tos temos, apie kurią operoje kalbama.

Ko bijoma?

Partizanų kovos už laisvę, bet ten yra daug daugiau dalykų, režisūrai atsiveria platūs horizontai. Ten veikia ir žuvusieji kovotojai (baletas), ir egzistuoja ryšys su

žuvusiųjų dvasiniu pasauliu. Žmogus kovoja už savo namus ir nori juos išsaugoti, ir jis netenka visko, nes susidūrus tiems dviem pasauliams, materialiam ir dvasiniam, žmogus yra sužlugdomas. Paprašiau Rimanto Šavelio, kad parašytų libretą pagal antrąją savo knygos „Dievo avinėlis“ tomą, o pirmojo neliestų, nes man reikiamas veiksmas vyksta po herojaus žūties. Pažvelkime, kas darosi dėl Kazio Škirpos, dėl Jono Noreikos paminklinės lentos – tai ta pati tiesos baimė. Prieš tris savaites operos direktorius pažadėjo sukviesti specialią komisiją dėl šios operos pastatymo, bet iki šiol – tylą. Nežinau, kada tas Atgimimas įvyks, nes Sąjūdis – buvo, bet Atgimimas prasideda nuo kultūros.

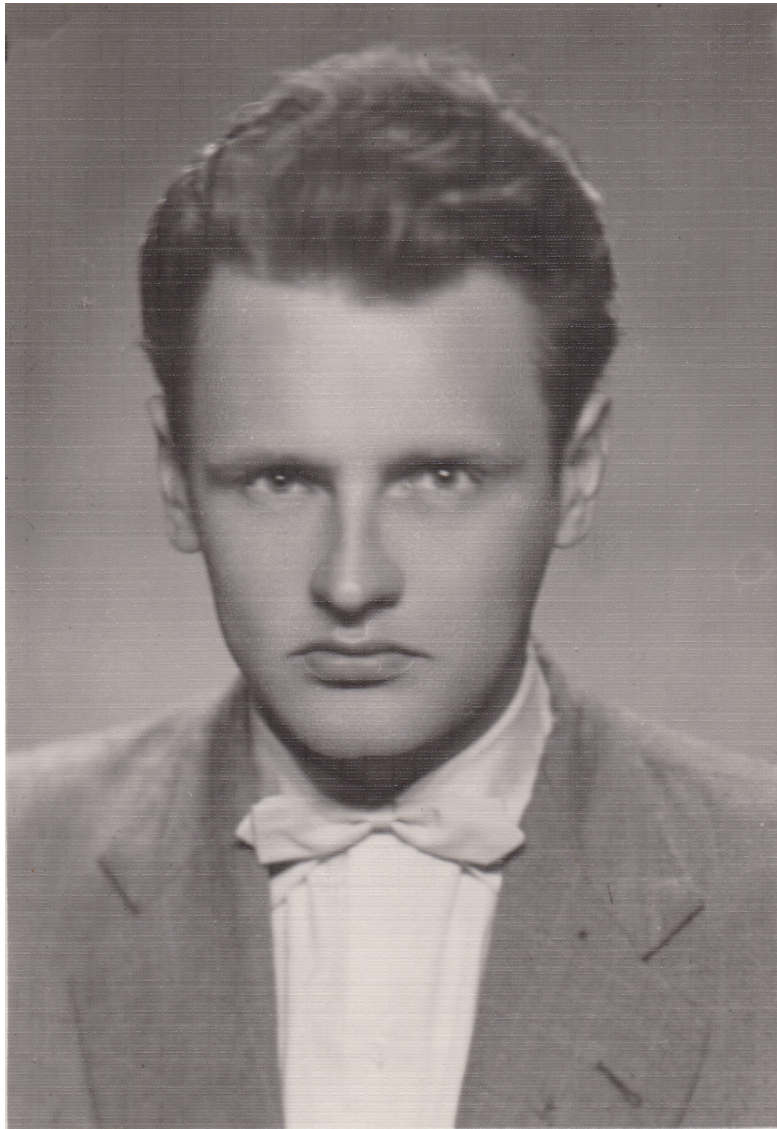
Dažnai Jūsų kūrinių dedikacijos ir pavadinimai, ir ypač eilės, žodžiai, kuriuos Jūs vartojate, iš tikro yra mūsų tautiniai žymenys kultūros istorijoje: tai ir Antanas Baranauskas, ir Jonas Gutauskas, ir daugybė kitų asmenybių, neatsitiktinai prabilusių per Jūsų muziką į mus. Ką pasakytumėte apie verbalinę savo kūrybos pusę?

Mane ta kūryba patraukdavo. Pavyzdžiui, vaikiški tekstai – keturi ar penki ciklai, skirti vaikams – yra tokie, kuriuos galima „išversti“, jie įgauna kitą prasmę suaugusiems. Muzika šitą gali padaryti. Tekstas yra svarbus, bet netiesioginiai. Stengdavausi pagaut kitą prasmę. Giedrei Kaukaitei aiškindavau, kad jis reiškia tą ar kita: „Trys žuvytės, trys sesytės ežere šoka“ – tai trys Baltijos respublikos, taip aiškindavau. „Beldžias pūga, vežimai darda“ – kai galvoji apie vežimus į Sibirą, muzika kitaip skamba ir įtampa kitokia. Tarybiniais laikais: „Skrenda gulbės, o aš negaliu“ – Ramutės Skučaitės eilės vaikams suaugusiajam suskamba su kita potekste. Salomėjos Nėries tekstus perskaičiau visai kitaip, už tai ant manęs pyko. Jie tapo dramatiški, man išėjo visai kiti vaizdai. Sulaukiau kritikos dėl tarmių vartojimo, bet tai nesąmonė, nes be tarmių sugriūva visa poezija. Ištaisytas A. Baranauskas – tiesiog juokingas, juk jis originaliai skamba visai kitaip.

Jūsų aplinka, kolegos, bičiuliai – ką galėtumėte išskirti kaip savo gyvenimo bendražygius, bendraminčius, kas darė įtaką?

Ką tu bepaimtum, reikia tobulėti. Kai stojau studijuoti smuiko specialybės, neįsivaizdavau, kad galiu rašyti simfonijas. Instrumento neturėjau, eidavau gatve ir viską turėdavau mintinai prisiminti. Kai manęs klausdavo, kur dirbu, atsakydavau, kad centriname gastronome, nes užeidavau ten sušilti ir pamąstyti apie natas (*juokiasi*). Smuiką užsispyriau ir baigiau. Harmoniją man dėstė Povilas Tamuliūnas. Jis mane pagyrė sykį ir pasakė, kad galiu studijuoti kompoziciją. Tai

buvo trečiam kurse. Praėjo dar keleri metai ir įstojau. Jis vienintelis mane padrąsino. Didžiulį įspūdį padarė Gabrieliaus Garsijos Marquezo „Šimtas metų vienatvės“. Tas nenutrūkstamas minties plėtojimas, stilius labai patiko. Tada bandžiau skaityti kitas Lotynų Amerikos rašytojų knygas, kiek tuo metu leido. Tikrai didelę įtaką turėjo, kada buvo Atgimimas, Povilo Mataičio folkloro teatro įkūrimas. Tai buvo pirmas didelis Atgimimo ženklas. Natūralus dainavimas, vaidinimas. Važinėdavau visur, kur tik jie gastroliuodavo, mažuose miesteliuose, žiūrėdavau tuos spektaklius dešimt kartų. Dainuodavo Jaunimo teatro aktoriai, o aš dirbau Jaunimo teatre ir man jie buvo irgi draugai. Draugaujam su Bronium Kutavičium, Osvaldu Balakausku. Bet pusę darbo atlieka kompozitorius, kitą – atlikėjai. Jei ne R. Katilius, daug gerų kūrinių nebūtų išgirsta.

Baigus kompozicijos studijas 1963 m.

Su mama Anykščiuose apie 1972 m.

Mama su seserimis dainininkėmis Anykščiuose. Seserys Kairiūčios

Reikšminga Jūsų mintis – kad atlikėjai patys propagotų kūrybą.

Vytautas Bacevičius galėtų būti pasaulinio masto kompozitorius, jeigu mes patys galėtume drįsti jo kūrybą viešinti, spausdinti, leisti. Bet mūsų valstybei tai nerūpi.

Ką reikėtų daryti?

Daryti taip, kaip buvo daroma po Vasario 16-osios paskelbimo. Tada patriotai sutvarkė viską: ir švietimą, ir policiją. Vilnius buvo didžiausias nusikaltėlių, banditų ir vagių miestas. Per 20 metų viską sutvarkė, geriau buvo nei Europoj. Dabar atrodo, kad kažkas specialiai uždėjo leteną ir neleidžia mum kvėpuoti. Tegu važiuoja visi iš Lietuvos. Reikia noro turėti. Ne piniguose esmė. Eina teršalai į jūrą, nežiūrima, norima pasipelninti. Kas buvo nubaustas? Niekas. O gamta taip pat kultūra. Ir apie kultūrą kalbant, štai Igoris Stravinskis panaudojo lietuviškas citatas „Šventajam pavasary“, bet tai kita kultūra. Mes turime turėti savo atpažįstamą kultūrą, ir nebūtinai citatose, reikia turėti savo atpažįstamą stilių. Venecijos bienalėje gavome Aukso liūtą, bet muzikos prasme ten nieko nauja. Pastato operą, kuri yra į kažką panaši. Muzikologai spėlioja, į ką panašu, kas kuo seka – tai visa analizė.

Dvasinis lygmuo – labai ryškus ir Jūsų kūryboje, ir bendraujant. Koks dvasinis impulsas ar motyvas (religinis ar filosofinis) tapo gyvenimo leitmotyvu?

Apie tai galbūt gali kiti spręsti. Net operoje „Dievo avinėlis“ yra išėjimas į kitą pasaulį, kuris yra svarbesnis negu čia, žemėje, bandymas kaupti turtelį, įsigyti sklypą ar žemę. Ką tu ten nusineši? Aš pats dėl savęs dirbu, kad galėčiau tobulėti, nes man rūpi, ką nusinešiu į anapusybę.

Iš tiesų, operos „Dievo avinėlis“ pastatymas būtų didelis įvykis, nes, viena, jis paliestų partizanų temą didžiajame mene iš esmės, antra, parodytų, kad ir pas mus esama vagneriško užmojo, kai operose dvasios ir jų pasaulis užima ypatingą vietą. Kad ne vien socialistinis realizmas buvo Lietuvoje. Šis pastatymas būtų ne tik savalaikis, bet ir iškeltų mūsų operą į kitą lygmenį.

„Exodus I“, skirtas Motinai, „Exodus II“, „Aš buvau tarsi migla“ pagal Chalilio Džibrano žodžius – taip pat apie išėjimą į kitą pasaulį. Muzika labai šviesi. Ji neturi būti tragiška. Galbūt šitas motyvas man dabar svarbiausias. Šis ryšys su dvasiniu pasauliu egzistuoja, o kai nutrūksta, tada viskas – žmogaus nebėra jau. Todėl per kūrybą turi jausti tą ryšį.

Kalbant apie Jūsų kūrybos poveikį, į galvą ateina palyginimas tik su Čiurlioniu ta

prasme, kad esi įtraukiamas į naują, nežinomą muzikos plotmę, apie kurią pasakyti ką nors yra sunku, bet įspūdis įsirežia į atmintį. Galima tai perteikti kuria nors paraleline kalba, bet be formalaus nagrinėjimo kažko esminio vis tiek nepasakai, tai atsiskleidžia tik tavo viduje.

Kaip tik naujausioje mano kamerinės muzikos plokštelėje „Years gone by“ yra tokia pjesė „Sideralis“ fortepijonui (atlieka Daumantas Kirilauskas). Sideralis – tai žvaigždės. Kai išsiunčiau kūrinius Krzystofui Drobai pasikonsultuoti, jis parašė: „Tavo fortepijoninė muzika, tai...“ Padėjo daugtaškį.

Su K. Droba po autorinio koncerto Vroclave 1995 m.

Po EX TEMPORE koncerto 1995 m.

Jūsų muzika „pramuša“ profesinį luobą, išstumia iš komforto zonos, kaip įprasta dabar sakyti. O šioje kompaktinėje plokštelėje – ir „Saulės takas“...

Skirtas kaip tik Čiurlioniui. Apskritai galima daug prafilosofuoti. Šarūnas Nakas ir Mindaugas Urbaitis darė gerų radijo laidų apie šiuolaikinę muziką. Sužinojau, kad esu religingas žmogus, buvo pasitelkti pavyzdžiai... Bet aš negalvojau, kad esu į religinį pasaulį nuplaukęs... Gal turėtas omeny dvasinis lygmuo?

Panašiai ir Jonas Bruveris kažkada paskyrė daug laiko, kad įrodytų, jog M. K. Čiurlionis – krikščioniškas kūrėjas. Esu dėkinga Vytautui Landsbergiui už nuomonę, jog Čiurlionis yra tokio rango kūrėjas, kurio neįmanoma išprausti į kokius nors rėmus, kad jis yra platesnis.

Pokalbio pabaigai – kuo gyvenate nūdien?

Laikas yra apibendrint, ką padariau. Turiu dar sumanymų, kuriuos noriu įgyvendinti. Esu optimistas. Dabar kuriu toliau nepaisydamas nieko.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.